

Polska Akademia Nauk
Instytut Badań Systemowych, Oddział w Szczecinie
Urząd Wojewódzki w Szczecinie

**SYSTEM ANALIZOWANIA I
PROGNOZOWANIA
PROCESÓW GOSPODARCZYCH
REGIONU**

**(na przykładzie regionu szczecińskiego z uwzględnieniem
problemów ochrony środowiska**

Szczecin 1993 r.

Polska Akademia Nauk
Instytut Badań Systemowych, Oddział w Szczecinie
Urząd Wojewódzki w Szczecinie

**SYSTEM ANALIZOWANIA I
PROGNOZOWANIA
PROCESÓW GOSPODARCZYCH
REGIONU**

**(na przykładzie regionu szczecińskiego z uwzględnieniem
problemów ochrony środowiska**

Szczecin 1993 r.

Praca zawiera wyniki projektu celowego Nr 280/S.C. 5-8/92 pt.:
"System analizowania i prognozowania procesów gospodarczych z uwzględnieniem
problemów z zakresu ochrony środowiska w regionie szczecińskim"
realizowanego przez zespół pracowników Instytutu Badań Systemowych PAN i
Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie

Redakcja: prof.dr hab. Ryszard Budziński
prof.dr hab. Zygmunt Dowgiałło

Recenzenci: prof.dr hab. Zenon Głodek
prof.dr hab. Antoni Nowakowski

Wykonano z oryginałów tekstowych dostarczonych przez autorów.

ISBN 83-85847-15-4

1
42855

Informacja o autorach

- Zygmunt Dowgiałło** - prof.dr hab., Instytut Badań Systemowych Polskiej Akademii Nauk, Oddział w Szczecinie - Autor Rozdziału 1.
- Ryszard Budziński** - prof.dr hab., Instytut Badań Systemowych Polskiej Akademii Nauk, kierownik Oddziału w Szczecinie, Autor Rozdziału 2 i 5.
- Bogdan Krawiec** - prof.dr hab., Instytut Badań Systemowych Polskiej Akademii Nauk, Oddział w Szczecinie - Autor Rozdziału 4.
- Stanisław Piasecki** - prof.dr hab., Instytut Badań Systemowych Polskiej Akademii Nauk, kierownik Zakładu Badań Operacyjnych, Instytut Badań Systemowych PAN w Warszawie, Autor Rozdziału 3.

WSTĘP

Współczesny rozwój gospodarczy jest nierozzerwalnie sprzężony z postępowaniem w sferze zarządzania podmiotami gospodarującymi. Jednym z podstawowych elementów tego postępu jest właściwy poziom racjonalizacji procesów informacyjno-decyzyjnych wspartych technologią komputerową. Problem ten dotyczy szczególnie warunków gospodarki rynkowej, głównie ze względu na niepowtarzalność sytuacji decyzyjnych oraz złożoność i wielokierunkowość zasilenia informacyjnych. Nie bez znaczenia jest tu również szybkość dostępu do danych i logiczne manipulowanie nimi. Trzeba tu jednak wyraźnie podkreślić, że nie chodzi o organizację dziedzinowego przetwarzania danych, ale o podejście wręcz odwrotne - stworzenie technologii mikrokomputerowej (i komputerowej - o czym dalej) przy pomocy której będzie można budować sprawne systemy informatyczno-decyzyjne zarządzania.

Celem tego raportu jest opracowanie logiki i propozycji rozwiązań zasadniczych modułów zintegrowanego systemu dla analizowania i prognozowania procesów gospodarczych w regionie. Zadanie jest na tyle złożone, że trzeba tu rozpatrywać wzajemne powiązania między głównymi elementami procesu informacyjno-decyzyjnego, jak: baza faktów, identyfikacja i analiza postępu w efektywności gospodarowania oraz generowanie rozwiązań decyzyjnych. Zmierzają zatem do budowy oryginalnej technologii komputerowej, rozwiązań zbliżonych do tzw. systemów z bazami wiedzy.

*

*

*

Opracowanie to ujmuje wyniki studiów wykonanych w pierwszym roku realizacji projektu celowego Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie pt.: *"System analizowania i prognozowania gospodarki regionu - rozwiązania metodyczne"*.

W kolejnych rozdziałach omówiono problemy związane z systemowym ujęciem gospodarki regionu. Dużą uwagę przywiązano do rozpatrzenia rozwiązań metodycznych dotyczących metod wspomagania działalności gospodarczej. Przedstawiono ujęcia systemu analizy podmiotów gospodarczych w regionie, modele i prognozowanie stanu wybranych elementów gminy, konstrukcję teoretycznego wielokryterialnego modelu funkcjonowania gospodarki regionu. Położono nacisk na przedstawienie modelu zintegrowanego z bazą danych systemu analizy i prognozowania procesów gospodarczych.

Rozdział 1.

Region gospodarczo-ekologiczny w ujęciu systemowym

System gospodarczy regionu stanowi wyodrębnioną z otoczenia względnie autonomiczną całość składającą się z określonych elementów, podsystemów wykazujących wewnętrzne powiązania i sprzężenia. Wszystkie elementy systemu służą realizacji wiązki celów układu jako całości. System gospodarczy regionu ma charakter otwarty i wykazuje związki z otoczeniem bliższym i otoczeniem dalszym. System gospodarczy regionu stanowi element - podsystem układu całościowego jakim jest gospodarka państwa.

W ramach systemu gospodarczego regionu wyróżniamy podsystemy: produkcyjny, organizacyjny, ekonomiczny, społeczny, informacyjno-decyzyjny.

Według Pryor'a (1985) system gospodarczy obejmuje w warunkach rynku część społecznych, ekonomicznych i politycznych instytucji organizacji, praw, zasad i przekonań, które oddziałują wzajemnie na siebie, pośrednio lub bezpośrednio wpływając na konsumpcję, podział, wymianę oraz produkcję określając co, jak dużo i w jaki sposób jest produkowane.

Cele regionu gospodarczego i polityki gospodarczej

W rozdziale tym omówione zostaną cele społeczne oraz cele ekonomiczne regionu gospodarczego. Zazwyczaj na pierwszym miejscu wymieniane są cele dotyczące zachowania podstawowych zasad konstytucji, co tu jedynie zaznaczamy¹. Między celami społecznymi, a celami ekonomicznymi istnieje ścisła zależność i związek. Realizacja głównego celu jakim jest maksymalizacja dochodu narodowego pozwala uzyskać środki na osiąganie celów dotyczących ochrony środowiska, rekreacji, służby zdrowia, wzrostu konsumpcji indywidualnej i inn.

Dlatego też hierarchia ważności kryteriów wysuwa na czoło kryterium ekonomicznej efektywności, której realizacja umożliwia osiągnięcie pozostałych celów. Maksymalizacja dochodu narodowego wymaga postępu w efektywności ekonomicznej wszystkich podmiotów gospodarczych i coraz lepszemu wykorzystaniu czynników wytwórczych tego terenu oraz szans związanych z jego otoczeniem.

W związku z powyższym w warunkach gospodarki rynkowej wymagają rozpatrzenia i rozwiązania problemy metodyczne dotyczące modelowania organizacji i analizowania i prognozowania gospodarki regionu z uwzględnieniem kryteriów postępu w efektywności ekonomicznej podmiotów gospodarczych. Ustalanie wiązki celów głównych oraz występujących sprzężeń i zależności w drzewie celów systemu gospodarki regionu stanowi podstawę projektowania systemu obiegu informacji gospodarczej. Ocena racjonalności systemu gospodarczego opiera się o ustalanie stopnia realizacji celów w dłuższym okresie czasu i badanie postępu w efektywno-

¹W koncepcji systemu planowania przestrzennego w Austrii w strukturze celów na naczelnym miejscu są wymienione konstytucyjne cele dotyczące zachowania niezależności i spójności państwa. Wg Osterreichisches Raumordnungs-konzept, Wien 1981, s. 3-81.

ści gospodarowania. Dlatego też ustalanie strategicznych celów kierunkowych oraz związanych z nimi celów polityki regionalnej posiada istotne znaczenie.

Grupa celów społecznych obejmuje:

- a) zapewnienie postępu w poziomie warunków życiowych ludności regionu,
- b) zapewnienie postępu w organizacji służby zdrowia i oświaty,
- c) postęp w zaspokajaniu potrzeb budownictwa mieszkaniowego
- d) zapewnienie racjonalnej ochrony środowiska naturalnego².

Grupa celów ekonomicznych:

- a) zapewnienie i polepszenie warunków trwałego rozwoju gospodarczego regionu,
- b) podnoszenie efektywności gospodarowania podmiotów gospodarujących w warunkach rynku,
- c) rozwój funkcji turystycznych regionu,
- d) umożliwienie rozwoju przemysłu przetwórczego oraz drobnej wytwórczości, usług prywatnych,
- e) racjonalny rozwój systemu osiedleńczego przy zachowaniu ładu przestrzennego między układem państwa i regionu,
- f) dostosowanie kierunków rozwoju regionu i gmin odpowiednio do warunków naturalnych i ekonomicznych,

²Cele dotyczące ochrony środowiska naturalnego w planie regionalnym zagospodarowania przestrzennego woj. szczecińskiego są rozpatrywane łącznie z celami dotyczącymi funkcji rozwoju turystyki oraz funkcji uzdrowiskowych. BSiP.R.P. Szczecin, listopad 1992.

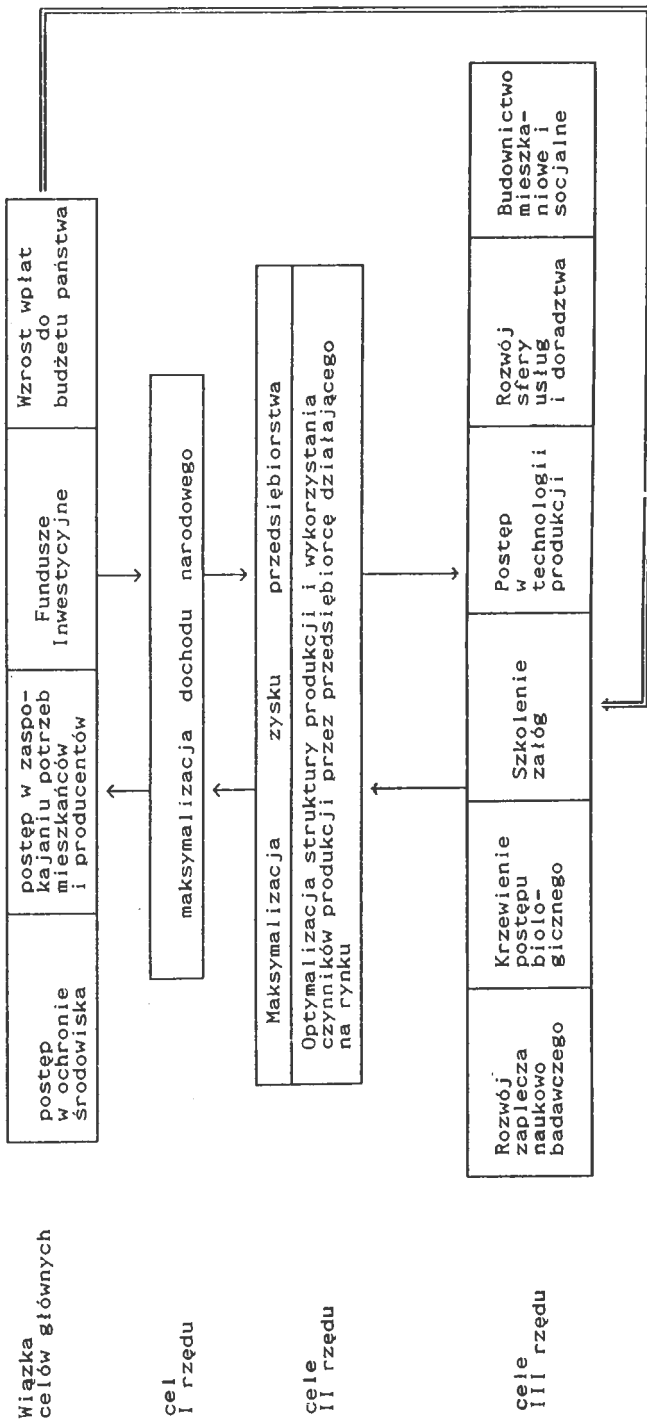
g) rozwój kompleksu rolniczo-przetwórczego wg potrzeb regionu i eksportu.

Związki między elementami drzewa celów regionu gospodarczego przedstawia rys. 1. Maksymalizacja dochodu narodowego w wyniku postępu ekonomicznego w przedsiębiorstwach jest rezultatem maksymalizacji ich wyniku finansowego co wymaga wzrotu wartości produkcji towarowej dostarczonej na rynek i postępu w wydajności pracy żywej i w wykorzystaniu pozostałych czynników produkcji, tj, obniżania kosztów. Rys.1 wskazuje na sprzężenie między rosnącymi wpłatami do budżetu i możliwościami rozwoju sfery usług i interwencji wspierających i ukierunkowujących postęp biologiczny, technologiczny oraz postęp w obiegu informacji i metodach zarządzania. Ogólne cele strategiczne są przedmiotem zadań polityki regionalnej³. Polityka regionalna zmierzać ma do racjonalizacji i optymalnego wykorzystania wszystkich czynników wytwórczych, warunków przyrodniczych i innych walorów regionalnej struktury gospodarczej będącej wyrazem dotychczasowego rozwoju. Zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego wymaga stosowania zróżnicowanych zasad i narzędzi realizacyjnych polityki regionalnej.

Perspektywiczna koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju opracowana przez CUP (rys. 2) ujmuje wykładnię długookresowej polityki regionalnej w zakresie ochrony środowiska, sieci osadniczej, rozmieszczenia sił wytwórczych, wykorzystania zasobów surowców mineralnych, zasobów wodnych, gospodarki rolnej i leśnej, rozmieszczenia infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, ochrony wartości kulturowych oraz obrony Polski. Polityka regionalna rządu obejmuje programy realizacyjne na krótsze okresy czasu, w któ

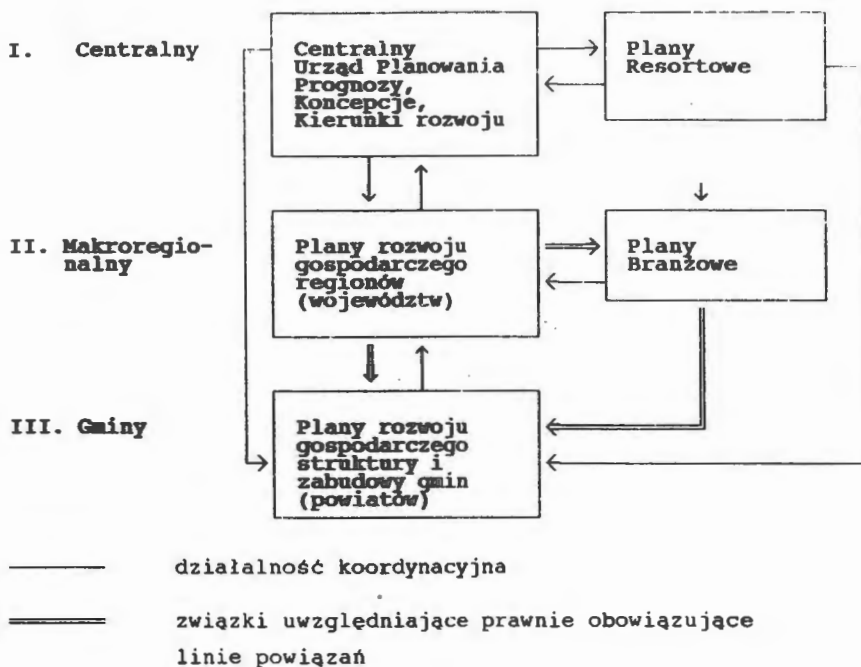
³W imieniu Rządu centralny organ planowania we współpracy z innymi ministerstwami opracowuje koncepcję polityki regionalnej państwa, która jako część ogólnej polityki społeczno-ekonomicznej jest akceptowana przez Sejm.

DRZEWO CELOW REGIONU GOSPODARCZEGO

rych określa się zróżnicowane regionalnie instrumenty polityki finansowej, podatkowej, kredytowej.

Szczeble planistyczne

Rys.2. Powiązania między planami gospodarki krajowej i regionalnej w warunkach gospodarki rynkowej

Przy wykorzystaniu miar pieniężnych i sformułowaniu celu w formie dochodu narodowego można dążyć do dekompozycji wiązki celów i ustalania drzewa celów polityki regionalnej. Skonkretyzowane cele wzajemnie hierarchicznie sprzężone stanowią system celów zwany drzewem celów. Cele programów regionu są rozpatrywane z punktu widzenia rozwiązywania konkretnych problemów dotyczących zaspokajania określonych potrzeb, konsumpcji, produktów czy usług, rozwoju niezbędnych funkcji. Upraw-

nienia działań administracji państwowej wspierają aktywność samorządnych organów. To wsparcie wymaga doskonalenia systemu informacyjnego i metod analizy. Zasada komplementarności w modelu działania administracji państwowej oznacza, iż realizuje ona politykę społeczną, ekonomiczną, ekologiczną i przestrzenną państwa⁴ w sposób komplementarny do działania gmin i współdziała z samorządem terytorialnym we wszystkich sferach działania na rzecz społeczeństwa.

Funkcje regulacyjne w zarządzaniu gospodarką regionu

Przez funkcje regulacyjne rozumiemy zespoły czynności przyczyniające się do realizacji określonych celów strategicznych i operatywnych zadań. Funkcje regulacyjne wchodzące w skład systemu zarządzania gospodarką regionu mają zapewnić w warunkach gospodarki rynkowej harmonijny rozwój i przywracanie równowagi drogą pośredniego oddziaływania, informowania uczestników rynku, stosowania odpowiednich narzędzi ekonomicznych. Do funkcji regulacyjnych zaliczamy funkcje: analizy, planowania, organizowania, kontroli i obsługi informacyjnej.

Funkcja analizy dotyczy przyjmowania informacji z otoczenia bliższego oraz otoczenia dalszego dotyczących rynków zbytu oraz ich interpretacji. Funkcja ta stanowi podstawę dla ustalenia celów strategicznego rozwoju i działania gospodarki regionu. Wymaga ona poznania informacji o wewnętrznych warunkach realizacji zadań, stanu czynników wytwórczych regionu jego możliwościach oraz wynikach.

⁴Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym. Ustawa z dnia 22 marca 1990 r. Dz.U. Nr 21 z 6.04.1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej. Ustawa z dnia 17 maja 1990 r. o podziale kompetencji określonych w ustawach szczegółowych między organami gminy a organami administracji rządowej. Dz.U. RP Nr 34, 1990.

Funkcja planowania obejmuje opracowanie wieloletnich koncepcji rozwojowych, programów. Funkcja planowania służy formułowaniu celów w zakresie ustalania programów zagospodarowania przestrzennego. Funkcja ta obejmuje również planowanie zasad stosowania instrumentów ekonomicznych oraz ustalania zasad komunikacji i współdziałania. Krótkookresowe prognozowanie wchodzi w skład tej funkcji.

Funkcja organizowania w warunkach rynkowych dotyczy porządkowania organizacyjnej działalności urzędów państwowych uprawnionych do podejmowania działań regulacyjnych w zakresie ustalonym przepisami. Funkcja organizowania dotyczy tych przedsięwzięć, które zostały ujęte w programach strategicznego rozwoju oraz programach uchwalanych przez ciała samorządowe.

Funkcja kontroli dotyczy gromadzenia danych o stanie efektywności gospodarki regionu i jego podstawowych gałęzi. Kontrola procesów rynkowych ma dostarczać sygnały o odchyleniach wskazujących na zagrożenia równowagi gospodarczej. Urzędy państwowe i władze samorządów lokalnych sprawując kontrolę zmian w sytuacji rynkowej, postępie ekonomicznym mogą drogą informowania czy stosowania odpowiednich instrumentów przeciwdziałać tym zagrożeniom.

Funkcja obsługi informacyjnej realizowana jest przez system obiegu informacji gospodarczej w regionie, dostosowany do potrzeb ośrodków reprezentujących interes państwa na danym terenie (Urzędy Wojewódzkie), przedstawicielstwa organów samorządowych. System obiegu informacji w regionie ma służyć też jednostkom, tj. podmiotom gospodarczym działającym na rynku i dostarczać im na żądanie informacje użyteczne w analizowaniu tendencji przejawiających się na rynku oraz ustalaniu prognoz w tym zakresie. Funkcja obsługi informacyjnej posiada decydujące znaczenie dla sprawności realizowania pozostałych funkcji

regulacyjnych. Dlatego też zwłaszcza w okresie przechodzenia z gospodarki nakazowo-rozdzielczej do gospodarki rynkowej zachodzi konieczność zwrócenia uwagi na formalizowanie obiegu informacji rynkowych dotyczących procesów zachodzących w danym regionie oraz w jego otoczeniu. Funkcja obsługi informacyjnej ma umożliwić uporządkowanie obiegu i przetwarzania informacji odpowiednio dla potrzeb realizowania funkcji obsługi informacyjnej ośrodków opracowujących analizę możliwości rozwojowych regionu oraz prawidłowości wewnętrznych, a też mających miejsce w jego otoczeniu. Funkcja obsługi informacyjnej pozwala ustalać prognozowanie tendencji rynkowych oraz uzyskiwać rozpoznanie dotyczące występujących odchyłeń, zagrożeń dla równowagi gospodarczej. Obsługa informacyjna przesądza o poziomie realizowanych funkcji: analizy, planowania oraz kontroli bieżących procesów gospodarczych w regionie. Urząd Wojewódzki jako organ Państwa jest zainteresowany w poznaniu postępu w efektywności gospodarowania w poszczególnych sektorach, grupach przedsiębiorstw oraz jednostkach terytorialnych. Uzyskiwane informacje mogą umożliwić rozpoznanie tzw. krytycznych ogniw, zagrożeń, występujących wobec nieproporcjonalnego rozwoju działów i gałęzi, przewyciężanie wąskich gardeł, nie wykorzystanych możliwości. W warunkach gospodarki rynkowej działania regulacyjne opierają się o informowanie producentów, dostarczenie podstawowym jednostkom serwisów informacyjnych, organizowanie działań promujących określone kierunki czy wprowadzających ograniczenia.

Funkcja analizy w oparciu o badania diagnostyczne oraz śledzenie tendencji rozwojowych ustala występujące zagrożenia, wykrywa słabe ogniwa i dysproporcje wewnętrzne, bariery hamujące rozwój gospodarczy i postęp ekonomiczny.

Wiedza o potencjale gospodarki regionu i jej efektywności winna opie-

rać się o wiarygodne informacje gromadzone, weryfikowane, przetwarzane, aktualizowane w oparciu o racjonalny system obiegu informacji gospodarczej. Wymaga to stałego dostosowywania serwisu informacji do zmieniających się potrzeb oraz ustalenia zasad i systemu krytycznej interpretacji i uogólniania zaznaczających się tendencji i prawidłowości wewnątrz systemu gospodarki regionu oraz w jego otoczeniu. Chodzi o przedstawienie:

1. zmian w stanie czynników wytwórczych i środowisku,
2. występujących tendencji w zakresie postępu ekonomicznego, i gospodarowaniu w poszczególnych jednostkach terytorialnych czy branżach, przedsiębiorstwach,
3. syntezy diagnostycznej i wniosków,
4. operatywnych krótko- i długookresowych prognoz.

Wszystkie elementy, podsystemy, układu gospodarczego ulegają stałym zmianom. Dotyczy to potrzeb mieszkańców, poziomu technologii, stosunków demograficznych procesów dekapitalizacji i inne. Dlatego też specjaliści w interpretacji przejawów zmian mają prowadzić bieżące dociekania, co służy wyciąganiu wniosków. Ważnym zadaniem, którego realizacja umożliwi opracowanie i weryfikowanie programu zagospodarowania regionu, jego rozwoju, jest dokonanie wszechstronnej inwentaryzacji stanu czynników wytwórczych, stanu gospodarki i analizy jej czynników.

W ujęciu systemowym istotną rolę gra ustalenie systemu analiz wchodzących w skład funkcji regulacyjnych. Pozwalają one badać zmiany sytuacji rynkowej, postęp ekonomiczny w różnych przekrojach oceniać sytuację w dochodowości rodzin i ochronie środowiska.

Analiza stanu gospodarki regionu ma odpowiedzieć na pytania:

1. Jaki postęp ekonomiczny zaznaczył się w regionie jako całości oraz w podziale na poszczególne podsystemy, gałęzie wytwórcze, usługowe, turystykę i inne jednostki terytorialne (gminy)?
2. Jakie zmiany zaznaczyły się w stanie oraz wykorzystaniu poszczególnych czynników wytwórczych?
3. Jakie wystąpiły dysproporcje utrudniające prawidłowy rozwój regionu w warunkach działania rynku? Naruszenie równowagi rynkowej?
4. W jakim zakresie nastąpił postęp w związkach z innymi regionami?
5. Czy nastąpił rozwój i prawidłowe powiązanie sfery usług z potrzebami?
6. Jaka była efektywność stosowanych instrumentów interwencyjnych?
7. Czy nastąpił postęp w zakresie ochrony środowiska i naturalnych zasobów?
8. Jak kształtowała się porównawczo sytuacja finansowa poszczególnych gmin oraz postęp w ich gospodarności?

Uzyskanie odpowiedzi na wymienione pytania wymaga wykorzystania narzędzi dotyczących obiegu informacji gospodarczych w regionie ich gromadzenia i przetwarzania w oparciu o odpowiednie metody i system baz danych.

Systemowe podejście do planowania rozwoju gospodarczego regionu

Systemowe planowanie rozwoju gospodarczego regionu obejmuje integrację planowania gospodarczo-ekonomicznego z planowaniem przestrzennym w dziedzinie opracowywania planów regionalnych. Systemowe podejście do problemu planowania rozwoju regionu jako układu cybernetycznego winno uwzględniać interdyscyplinarne ujmowanie szeregu aspektów urbanistycznych, demograficznych, gospodarczych w ujęciu przestrzennym i czasowym. Dlatego podkreślenia wymaga rozpatrzenie horyzontu czasu planowania wieloletniego i kierunkowego rozwoju regionu, co winno być przedmiotem dociekań: urbanistów - rozwój miast, ekonomistów - lokalizacja zakładów przemysłowych, demografów - zmiany struktury ludności.

Planowanie przestrzenne dotyczące programu i rozmieszczenia w przestrzeni i czasie inwestycji i wykorzystania dotychczasowych winno być zintegrowane z planowaniem ekonomicznym ujmującym całościowy układ gospodarczy danego regionu i występujące sprzężenia między układami wewnętrznymi (podsystemami) oraz sprzężenia z otoczeniem i zamierzeniami krajowego planu gospodarki przestrzennej. Powyższe podejście wyłania problem kształtowania aktywnej polityki regionalnej zmierzającej do racjonalnego zagospodarowania regionu.

Działania planistyczne o charakterze strategicznym, wieloletnim są powiązane np. we Francji z aktywnym operatywnym działaniem planistycznym, oraz opracowywaniem elastycznych prognoz krótkookresowych związanych z analizą procesów gospodarczych i zmian rynkowych.

Podejście systemowe wymaga wykorzystania osiągnięć metod ilościowych przy interdyscyplinarnym oparciu się o współdziałania takich dys-

cyplin jak: informatyka, urbanistyka, demografia, geografia, ekonomika, zarządzanie, prognostyka, planowanie, socjologia.

W dotychczas prowadzonych pracach badawczych nad regionalizacją rolniczą dominował jednostronny przyrodniczy punkt widzenia i kryteria z tego zakresu odgrywały główną rolę. Natomiast podstawą rozmieszczenia produkcji, wytyczenia kierunków rozwoju i delimitacji systemów rolniczo-przetwórczych jest kompleksowe poznanie stanu sił wytwórczych wszystkich branż (podsystemów), ich możliwości, mocy produkcyjnych oraz identyfikacji występujących związków i zależności. Obok powyższego analiza winna objąć stan i rozwój organizacji wchodzących w skład otoczenia kompleksu gospodarki. W tym miejscu należy podkreślić wagę problemu przemian demograficznych i prognoz z tego zakresu. Urbanizacja i rozwój przemysłu w woj. szczecińskim wpłynęły na odpływ siły roboczej z rolnictwa z uwagi na korzystniejsze warunki pracy w ośrodkach miejskich. Występuje niechęć podejmowania pracy w rolnictwie, co łączy się z wymianą generacji. Zaznacza się szybsza poprawa możliwości zatrudnienia poza rolnictwem, wobec poprawy warunków komunikacyjnych, towarzyszy temu brak atrakcyjności podejmowania pracy w gospodarstwach rolnych. Dlatego też systematyczna analiza tendencji demograficznych w regionalnym kompleksie gospodarki żywnościowej może stanowić źródło wiedzy pomocnej dla prac prognostycznych, a też oddziaływania na te procesy przez centrum gospodarki regionu. Analiza ma ujawnić "krytyczne ogniwa", które są źródłem zagrożeń. Stąd też uzasadnionym jest opracowanie i doskonalenie metod służących analizowaniu występujących prawidłowości i tendencji w regionalnym kompleksie gospodarki żywnościowej. Może to mieć istotne znaczenie dla przewidywania zakłóceń i przeciwności naruszających równowagę i realizację jej celów. Funkcji analizy na poziomie regionu należy przywiązywać dużą wagę wobec po-

trzeby rozpoznania efektywności działania instrumentów ekonomicznych i środków stosowanych przez centrum w zakresie sterowania gospodarką, a też uwzględniania w ich interpretacji lokalnych warunków. Analiza powinna dotyczyć kosztów społecznych wytwarzania produktów oraz odpowiadać na pytanie jaki postęp zaznaczył się w obniżaniu nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej z punktu widzenia społeczeństwa przy dostarczeniu poszczególnych produktów na rynek. Stąd uzasadnionym jest obok badania powiązań i przepływów międzygałęziowych w ramach kompleksu jako całości objęcie analizą poszczególnych branż i realizowanych kosztów ciągnionych w ich ramach. Analiza ta efektywnie może być realizowana przez regionalne centrum zarządzania, korzystając z systemu baz danych oraz odpowiednich systemów informacji gospodarczej. Chodzi o badanie postępu w efektywności ekonomicznej w ramach poszczególnych branż gospodarki i ustalania strat i błędów w gospodarowaniu i informowaniu przedsiębiorstwa.

Zadania systemu informacji gospodarczej w warunkach rynku

Potrzeba usprawnienia systemu informacji gospodarczej w regionie nabiera szczególnego znaczenia w miarę postępujących przekształceń strukturalnych oraz rozszerzających się sprzężeń z rynkiem wewnętrznym i zewnętrznym. Brak sprawnego obiegu informacji gospodarczej w regionie i występowanie luki informacyjnej stanowi barierę dla funkcjonowania rynku i jego regulacyjnej funkcji w systemie gospodarki narodowej. Rynek ma bowiem wykazywać sprzężenia informacyjne wewnętrzne oraz w zakresie sprzężeń zewnętrznych zasileniowych, które ułatwiają procesy dostosowawcze. System informacji gospodarczej w sposób istotny wspiera funkcjonowanie rynku, a też stanowi warunek efektywności stosowanych

narzędzi ekonomicznych o znaczeniu regulacyjnym. Funkcje rynku opierające się o sprawnie działający system informacji gospodarczej dotyczą:

- zapewnienia warunków pozwalających samodzielnym podmiotom rynku kształtować jego elementy: podaż, popyt, ceny,
- dostosowania wielkości i struktury podaży do popytu,
- alokacji zasobów opartej o kryteria efektywnościowe,
- weryfikacji ekonomicznej efektywności produkcji i pobudzanie postępu ekonomicznego, sprawności wymiany,
- tworzenie warunków dla konkurencji, pobudzania przedsiębiorczości oraz postępu w innowacyjności.

Sprawny obieg informacji gospodarczej zapewnia racjonalną realizację funkcji rynku: alokacyjną, efektywnościowo-weryfikacyjną, motywacyjną, informującą, rozbudzającą potrzeby informacyjne oraz obsługę poszczególnych funkcji zarządzania w przedsiębiorstwach. Sprawny obieg informacji podnosi efektywność procesów decyzyjnych.

Racjonalizacja systemu informacji gospodarczej w regionie ma służyć władzom administracyjnym i samorządowym w realizowaniu ich funkcji związanych z ustalaniem strategicznych zadań i programów, planowaniem i prognozowaniem zadań oraz śledzeniem przebiegających procesów.

W warunkach gospodarki rynkowej, w odróżnieniu od gospodarki nakazowo-rozdziałowej, funkcje regulacyjne opierają się nie o system nakazów i zakazów a o usprawnioną obsługę informacyjną wszystkich podmiotów gospodarujących oraz jednostek samorządowych i administracyjnych. Dlatego też zachodzi potrzeba wykorzystania takich narzędzi jak systemy informatyczne, metody ekonometryczne dla obsługi i rozbudzenia potrzeb informacyjnych u uczestników rynku.

Doskonalenie kierowania gospodarką wymaga opracowania metod analizy i prognozowania zaprojektowania i oprogramowania komputerowego systemu analizowania, prognozowania stanu wybranych elementów gospodarki, służącego do racjonalizacji działalności gospodarczej regionu i gminy.

Prognozowanie skutków założeń decyzyjnych dotyczących budżetu województwa i gminy przy różnych scenariuszach rozwoju sytuacji ekonomicznej regionu do wyboru wariantu budżetu wymaga doskonalenia narzędzi metodycznych.

Warunki postępu w metodach analizy i prognozowania w regionie

Potrzeby związane z doskonaleniem metod analizy i prognozowania w regionie wiążą się z koniecznymi zmianami w serwisach informacyjnych oraz przejawami występowania tzw. "luki informacyjnej". W miarę pogłębiania się stosunków rynkowych rośnie bowiem znaczenie zaspokojenia potrzeb informacyjnych podmiotów gospodarujących, a także wszystkich ogniw administracji państwowej, samorządowych. Postępować będzie wzrost intensywności gospodarowania do czego bodźce będzie stwarzało głębsze powiązanie gospodarki z rynkiem światowym.

Postęp technologiczny, wzrost efektywności gospodarowania wymaga wspomagania informacyjnego jednostek gospodarujących. Obsługa informacyjna ogniw administracyjnych: Wojewody, Wydziałów UW wiąże się ze sprawowanymi funkcjami dotyczącymi stanowienia, nadzoru, koordynacji, zakresem uprawnień statutowych, a też współdziałaniem z organami, urzędami, instytucjami, samorządami. Wojewoda jest organem założycielskim dla licznych przedsiębiorstw budownictwa, przemysłu, komunalnych, handlowych i inn. Liczna grupa jednostek organizacyjnych

jest bezpośrednio podporządkowana Wojewodzie. Dotyczy to kultury, oświaty, ochrony zdrowia, ochrony przyrody, pomocy społecznej i inn.

Między rosnącymi potrzebami informacyjnymi a systemem obiegu informacji powinny funkcjonować zdecydowane sprzężenia. Są one czynnikiem wymuszającym zmiany i stałe doskonalenie systemów informacyjnych oraz doskonalenie metod stosowanych narzędzi systemu baz danych informatycznych.

Potrzeba doskonalenia metod analizy prognozowania i planowania odpowiednio do potrzeb zainteresowanych użytkowników, poszczególnych węzłów decyzyjnych różnych ogniw wyłania nowe zadania badawcze. Dotyczą one prac zorientowanych na zmieniające się potrzeby użytkowników. Wymagają udziału w realizacji i testowaniu wyników tych badań przedstawicieli zainteresowanych jednostek.

Instytut Badań Systemowych Polskiej Akademii Nauk, Oddział w Szczecinie realizuje badania wspólnie ze specjalistami Urzędu Wojewódzkiego. Powyższe pozwala na respektowanie interdyscyplinarnego podejścia odpowiadającego potrzebom formułowania założeń do projektowanych systemów, a też zapewniać realne warunki dla gromadzenia i weryfikowania koniecznych danych, testowania i wdrażania uzyskanych rozwiązań, organizowania szkolenia przyszłych użytkowników systemów. Rozwiązywanie formułowanych problemów badawczych wymaga też znajomości osiągnięć krajowych i zagranicznych w zakresie metod analizy i prognozowania gospodarczego w regionie. Utrzymywanie współpracy z placówkami naukowymi w innych krajach zachodnio-europejskich przez Oddział IBS PAN w Szczecinie ma stwarzać warunki wykorzystania obcych doświadczeń. Dla zapewnienia trwałych osiągnięć badawczych i podniesienia ich efektywności istotnym jest zapewnienie warunków ciągłości badań w omawianym zakresie w ośrodku szczecińskim.

Rozległość i złożoność problemów analizy i planowania gospodarki regionalnej wymaga określonej specjalizacji zespołu badawczego w realizowaniu tych tematów.

Zachodzące przemiany wymagają nowego podejścia uwzględniającego metody analizy postępu w ekonomicznej efektywności, planowania finansowego w jednostkach regionalnych i prognozowania procesów rynkowych, modelowania organizacji systemu gospodarczego.

Proces kształtowania nowego modelu ustrojowego wiąże się zwłaszcza z nowym systemem zarządzania w układzie regionalnym, odpowiadającym wymogom gospodarki rynkowej.

ISBN 83-85847-15-4

IBS

42855

System analizowania i prognozowania procesów ...